zondag 22 november 2020, Stadskerk (OCP) Nijmegen, ds. Pieter Endedijk
tiende zondag van de herfst (Christus Koning)

[gezongen:]
Liedboek 217, Liedboek 93a, Liedboek 462 en Liedboek 919

[1e lezing: Daniël 12,1-4] (Willibrordvertaling)
1 In die tijd zal de grote vorst Michaël opstaan om de kinderen van je volk te beschermen. Want het zal een tijd van nood zijn, zoals er eerder nog geen is geweest zolang er volken zijn. Maar al degenen van je volk, die in het boek staan opgetekend, zullen in die tijd worden gered. 2 En velen van hen die slapen in het land van het stof, zullen ontwaken, sommigen om eeuwig te leven, anderen om de smaad van een eeuwige schande te ondervinden. 3 Dan zullen de wijzen stralen als de glans van het uitspansel en degenen die de mensen tot gerechtigheid hebben gebracht zullen schitteren als de sterren voor eeuwig en immer. 4 Daniël, u moet deze dingen geheim houden en het boek verzegelen tot de eindtijd; velen zullen ronddolen en het kwaad zal toenemen.'

[evangelie: Matteüs 24,14-35] (Willibrordvertaling)
1 4De Blijde Boodschap van het Koninkrijk zal over heel de wereld verkondigd worden tot getuigenis voor alle volkeren en dan zal het einde komen. 15 Wanneer gij dus de gruwel der verwoesting, waarover gesproken is door de profeet Daniël, zult zien staan op de heilige plaats – wie het leest begrijpe het! – 16 laten dan de mensen in Judea naar de bergen vluchten; 1 7laat hij die zich op het dak bevindt niet naar beneden komen om te halen wat hij in huis heeft, 18 en die op het land is niet terugkeren om zijn mantel te halen. 19 Wee de zwangeren en zogenden in die dagen! 20 Bidt dat uw vlucht niet valt in de winter of op een sabbat! 21 Want zo verschrikkelijk zal die tijd zijn, als er vanaf het begin van de wereld tot nu toe nooit een geweest is, noch komen zal. 22 Als die dagen niet verkort werden, zou geen mens gespaard blijven; maar zij zullen verkort worden omwille van de uitverkorenen. 23 Wanneer dan iemand u zegt: Hier is de Christus of daar, gelooft het niet. 24 Want er zullen schijnchristussen en schijnprofeten opstaan die grote tekenen en wonderen zullen doen, zodat zij, als dat mogelijk was, zelfs de uitverkorenen zouden misleiden. 25 Ziet, Ik heb het u voorspeld. 26 Als men u dus zegt: Hij is in de woestijn, loopt dan niet uit; of: Hij is binnenshuis, gelooft het niet. 27 Want zoals de bliksem uitschiet van het oosten en licht tot in het westen, zo zal het zijn met de komst van de Mensenzoon. 28 Overal waar aas ligt zullen gieren zich verzamelen. 29 Aanstonds na de verschrikkingen van die dagen zal de zon verduisteren en de maan geen licht meer geven, de sterren zullen van de hemel vallen en de hemelse heerscharen in verwarring geraken. 30 Dan zal het teken van de Mensenzoon aan de hemel verschijnen; alle stammen der aarde zullen weeklagen, zij zullen de Mensenzoon op de hemelwolken zien komen met macht en grote heerlijkheid. 31 Hij zal zijn engelen uitzenden met luid trompetgeschal om zijn uitverkorenen te verzamelen uit de vier windstreken, van het ene uiteinde van de hemel tot het andere.

32 Trekt uit de vergelijking met de vijgenboom deze les. Wanneer zijn twijgen al zacht worden en beginnen uit te botten, weet ge dat de zomer in aantocht is. 33 Zo ook, wanneer ge al deze dingen ziet, weet dan dat het nabij is, ja voor de deur staat. 34 Voorwaar, Ik zeg u: dit geslacht zal niet voorbij gaan voordat dit alles geschied is. 35 Hemel en aarde zullen voorbijgaan, maar mijn woorden zullen niet voorbijgaan.

[overweging:]
Misschien is de lol er bij u al vanaf toen u de Bijbelteksten van deze zondag hoorde.
En eerlijk is eerlijk: ook ik slaakte een diepe zucht toen ik in het begin van deze week de Bijbelteksten die voor deze zondag aan de orde zijn las.
Het zijn zeker geen instapteksten voor iemand die met de Bijbel wil kennismaken, sterker nog: juist dit soort teksten zijn voor menigeen aanleiding om te zeggen dat de Bijbel achterhaald is en de teksten horen bij een antieke denkwereld waaraan wij, verlichte mensen, al aan voorbij zijn. Nee, wij weten wel beter.

Weten wij beter?
Dat valt nog te bezien.
Laat ik eerst wat opruimwerkzaamheden verrichten.
Wie van deze teksten onrustig wordt om dat ze worden gelezen als een spoorboekje met de dienstregeling hoe de tijd verder zal gaan en het einde zal aanbreken, neemt met deze teksten een loopje en houdt zichzelf en anderen voor de gek.
Wie van deze teksten rustig wordt en zegt dat de wereld nu eenmaal draait zoals die draait en daar toch niets aan is te doen, omdat alles al van te voren is bepaald houdt zichzelf en anderen ook voor de gek.
Dat lijken mij christelijke complottheorieën!

Kunnen wij ons enigszins verplaatsen in de luisteraar voor wie Matteüs zijn evangelie schreef?
Om dat een beetje te kunnen begrijpen is het goed om te beseffen dat het de tijd is van een grote crisis. Jeruzalem is gevallen, de tempel is verwoest, christenen worden vervolgd in het Romeinse rijk.
Zo wordt het koninkrijk der hemelen waarover Jezus sprak een intens verlangen en dat verlangen wil de evangelist stimuleren.

Er is nog iets anders dat van betekenis is. Matteüs heeft zijn evangelie op een bijzondere wijze gestructureerd. Het evangelie laat vijf grote redevoeringen van Jezus zien, redevoeringen die wij nooit als geheel lezen.
Elke redevoering heeft in de bijbelwetenschap een naam gekregen. De naam van de eerste is bekend: het is de Bergrede uit het begin van het evangelie. Woorden die beginnen met de zaligsprekingen. Er wordt van geluk gesproken als je nederig bent, zachtmoedig, naar gerechtigheid hongert, barmhartig bent, vrede sticht.

De woorden die wij vandaag horen zijn een deel van wat wordt genoemd de rede over de laatste dingen.
Maar opvallend: ook dit is een Bergrede. Want in het begin van deze rede lezen we dat Jezus de Olijfberg opging en ging zitten en tot zijn leerlingen sprak.
Ook in deze laatste rede spreken zo de nederigen van hart, de treurenden, de zachtmoedigen, zij die naar gerechtigheid hongeren en dorsten, de barmhartigen, de vredestichters en de vervolgden een woordje mee. Zij zijn nadrukkelijk ook hier in beeld.

En dan is er nóg iets dat voor het verstaan van deze teksten van deze zondag van belang is. Deze teksten van deze zondag, maar ook bijvoorbeeld het boek Openbaring, behoren tot een literaire genre dat we apocalyptiek noemen.
Bij 'apocalyps' denken wij aan een gruwelijk eindpunt in de tijd, vol verschrikkingen.
En misschien heeft u wel de beelden van de film 'Apocalyps now' van Francis Ford Coppola op uw netvlies. Een film over de gruwelijkheden van de Vietnamoorlog. Apocalyptische beelden.
'Apocalyps' betekent letterlijk zoiets als onthulling. In bedekte termen wordt iets onthuld om naar concrete situaties te verwijzen.
In die literaire stijl wordt vooral met tegenstellingen gewerkt: licht tegenover donker, goed tegenover kwaad, wijs tegenover dwaas, slapen tegenover waken.

Ook wij zien, wat we noemen, apocalytische beelden op onze TV: vluchtende mensen, uitzichtloze vluchtelingenkampen, alles verzengende bosbranden, een smeltende poolkap, een stijgende zeespiegel, diersoorten die uitsterven, een groeiende kloof tussen rijken en armen, een toenemende ontvredenheid bij mensen.
En ook wij leven in een crisis, de grootste crisis sinds de Tweede Wereldoorlog. Het is ons overvallen. We worden geteisterd door een geheimzinnig virus. We dachten: het kan ons niet gebeuren, wij zijn veilig. We vliegen de hele wereld over, laten onze producten ver weg produceren want dat is het goedkoopst. We willen ons niets ontzeggen van onze verworven welvaart, maar deze tijd maakt ons onrustig.
We verlangen terug naar het oude normaal, maar meer en meer komen we tot het besef: dat kan niet, want het oude bleek niet normaal te zijn.

De negentiende eeuwse Deense filosoof en theoloog Søren Kierkegaard zei het zo:
'Doe niet als het schouwburgpubliek dat lachte toen de paljas op het toneel verscheen om te zeggen dat het theater in brand stond en dat nog harder lachte toen hij voor de tweede keer het toneel oprende om te zeggen dat het vuur om zich heen greep. Toen het theater instortte lachte niemand meer.'

Onze daden hebben gevolgen. Ook nietsdoen heeft gevolgen.

Het gebed van deze zondag geeft in twee regels de kern van het evangelie weer:

maak ons waakzaam en bedacht
op de komst van uw rijk.

Waakzaamheid is het wachtwoord.
Dat wil de evangelist ook benadrukken. Als je verder leest in het evangelie beschrijft de evangelist na deze rede drie gelijkenissen over waakzaamheid. Een daarvan is de bekendste: die van de vijf wijze en de vijf dwaze bruidsmeisjes.
Ik heb het idee dat we vaak te makkelijk deze gelijkenis verstaan met als moraal van het verhaal: 'Zorg er voor dat je lampje blijft branden.' Zorg maar dat je je geloof niet verliest, ook als het tegenzit.

De wijze dat is iemand die goochem is, maar dan in zijn oorspronkelijke betekenis: doen wat er gedaan moet worden.
Doen wat er gedaan moet worden. Niet wachten, maar verwachten.
Dat is de bedoeling van Jezus' woorden: Niet wachten, afwachten, maar verwachten. Dat is actief. Betrokken zijn op wat komt, wat komende is, wat blijvend is: op aarde Gods wil gedaan, een beetje hemel op aarde. Doen wat er te doen staat. Maar ook weet hebben van de lange duur.
Laat de slaperigheid, de matheid, de apathie, ons niet bevangen.

We bevinden ons in de weken tussen Allerheiligen en Advent.
Maar al te vaak wordt die eerste adventszondag als een nieuw begin gezien, bij wijze van spreken een kerkelijk nieuwjaar, met een breuk tussen die zondag en de zondag daaraan voorafgaand.
Maar die breuk, die markering is er niet. In de weken vóór Advent en de weken ván Advent gaat het om verwachten: wij verwachten de komende Heer, maar we zijn ook in verwachting van het komende. Vol verwachting klopt ons hart.
In de Anglicaanse Kerk worden de zondagen na Allerheiligen geteld als de zondagen vóór Advent. De zondagen vóór Advent en de zondagen ván Advent gaan naadloos in elkaar over. Het evangelie van deze zondag gaat ook om 'verwachten'. Maar dan wat het evangelie van óns verwacht.

Dat verwachten begint bij het herkennen, dat is waakzaam zijn, om een klein en eenvoudig teken te zien, zoals een tere knop in de takken van een boom.

Het zijn twee werelden die tegenover elkaar staan: de rauwe realiteit van onze tijd en een nieuwe tijd die wij verwachten. Niet het oude normaal moet terugkeren, maar een nieuwe tijd, waarin iets meer zichtbaar is van het koninkrijk der hemelen, dat is dat het op deze aarde een beetje hemels mag toegaan.

Waak en bid.

Het gebed dat ons geleerd is door Jezus is het dagelijks gebed voor wie Hem volgen. Je bidt het niet alleen in tijden van crises.
Elke dag opnieuw bidden die woorden wij om in tijden van crises de diepgang van de woorden te verstaan: 'Laat uw koninkrijk komen op aarde als in de hemel'. Elke dag opnieuw bidden we: 'vergeef ons onze schulden'. Bidden om het koninkrijk en bidden om vergeving zijn met elkaar verbonden. Vergeving van schulden waarvan we ons moeten bekeren: politieke systemen die mensen klein houden, een leefwijze die de aarde en onze gezondheid aantast.

Waak en bid.
Oprechte waakzaamheid is goed doen aan je naaste. Die waakzaamheid komt niet alleen tot ons in de gelijkenissen die Jezus vertelt, maar in het bijzonder in het doen van barmhartigheid, zoals verwoord in de werken van barmhartigheid.

Vertwijfeld wordt gevraagd: zal er ooit een dag van vrede en bevrijding zijn voor wie wordt doodgezwegen? Goede vrede waar geen pijn meer is?
Het zijn de woorden van een adventslied.

Er is een teken, een klein teken. De evangelist wijst erop, de lieddichter herhaalt het: de takken van de bomen die nu, midden in de winter al hun knoppen laten zien: een nieuwe lente, een nieuwe zomer, een nieuwe tijd komt.
Er is leegte, maar de tak staat in knop, de verwachting van het nieuwe rijk.
In het klein is de nieuwe tijd zichtbaar – werkelijk en droom, realiteit en verlangen.

Dat contrast horen we in de melodie van het lied dat gezongen wordt.[1] De diepe melodielijnen in de eerste en vierde regel tegenover de bijna onbereikbare hoogte van de regels 2 en 3.
Kunnen we die hoogte wel aan? Kunnen we de hooggestemde verwachting die Advent wil zijn wel aan?
Zing maar een toontje lager? Dan is het allemaal voor iedereen wat eenvoudiger.
Nee, we moeten de liturgie zijn kracht niet ontnemen en het op onze haalbaarheid versnijden.
De melodie vertelt met de woorden een verhaal, een profetie. Het verkondigt een verlangen, een droom, een profetische droom.
Zingend moet je pendelen tussen die twee werelden, tussen werkelijkheid en droom, realiteit en verlangen.
Het adventslied zingen is waakzaam zijn en verwachten in de naam van Vader en de Zoon en de heilige Geest.

Pieter Endedijk, endedijk@hetnet.nl ***Deze viering is in haar geheel terug te zien op: https://kerkdienstgemist.nl/stations/2236/events/recording/160603560002236***

[1] *Liedboek* 462